

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У дослідженні розкривається теоретична підстава для розгляду проблематизації змісту освіти як ключової умови її гуманізації, що впливає на інтелектуальний розвиток учнів старших класів. Використання проблемного методу у навчально-дослідницькій діяльності допомагає формувати стійкі та глибокі знання, основи наукового мислення, та стимулює самостійне пізнання серед старшокласників в рамках профільної освіти.

Ключові слова: компетентність, навчальний матеріал, проблемне навчання, педагогічна технологія.

Abstract

The study reveals the theoretical basis for considering the problematization of the content of education as a key condition for its humanization, which affects the intellectual development of high school students. The use of the problematic method in educational and research activities helps to form stable and deep knowledge, the basics of scientific thinking, and stimulates independent cognition among high school students in the framework of specialized education

Keywords: competence, educational material, problem-based learning, pedagogical technology.

Вступ

Сучасна освітня система України зазнає модернізації, зокрема, у вигляді переходу старшої школи до профільного навчання, що вимагає вдосконалення освітніх технологій. Ці технології мають бути орієнтовані на розвиток особистісних якостей школярів, таких як саморозвиток, здатність формулювати та вирішувати проблеми, та продуктивне виконання завдань. Згідно з аналізом наукових та методичних матеріалів, існує протиріччя між потребою розвитку особистості майбутнього випускника та традиційною організацією освітнього процесу. Існує також невідповідність між необхідністю формування компетентностей та переважанням знаннєвого компоненту в освітній системі. Такі суперечності вказують на потребу знаходження нових науково обґрунтованих підходів до вдосконалення змісту освіти, особливо в предметі "Технології". Це передбачає фокус на вирішенні конкретних проблем і використання ефективних методів та засобів навчання, що забезпечують проблемність у навчанні та сприяють розвитку самостійності та ключових компетентностей у старшокласників. Такий підхід в освітньому процесі сприятиме розвитку висококваліфікованих фахівців, здатних вирішувати завдання різної складності у своїй майбутній професійній діяльності.

Результати дослідження

Проблемне навчання, що виникло у 50-х роках ХХ століття, спрямоване на усунення недоліків традиційного методу. В.Окінь підкреслює, що цей метод базується не на передачі готової інформації, а на здобутті знань через розв'язання теоретичних і практичних проблем, активізуючи дослідницьку діяльність учнів, яка стимулює їх до постановки гіпотез і вирішення проблем [4]. Проблемне навчання створює умови, де учні через активну розумову діяльність, самостійно доходять висновків і вибирають методи вирішення, що відповідає компетентнісному підходу і сприяє підвищенню якості освіти.

Застосування традиційних методів вже не відповідає сучасним вимогам освіти, оскільки не забезпечують достатньої стійкості і актуальності інформації. Проблемне навчання, інтегровані заняття та ділові ігри збільшують ефективність освітнього процесу, допомагаючи учням розв'язувати нові ситуації і розвивати стійкі навички, що, як зазначено в дослідженнях, сприяє розвитку вміння застосовувати досвід у нових умовах.

М.Фіцула вважає, що проблемне навчання сприяє активності та розвитку самостійності і розумових здібностей, оскільки включає елементи творчої діяльності, що забезпечує ефективне засвоєння

матеріалу і долання перешкод. Важливим є те, що проблемне навчання — це не одноразовий захід, а послідовність процедур, як зазначає М.Демченко [2], яка починається з визначення проблеми, активного дослідження учнями та завершується реалізацією рішення.

Цей підхід вимагає від учителя створення проблемних ситуацій і керівництва процесом їх розгляду та вирішення. У процесі навчання важливо не перевантажувати учнів складними проблемами, щоб уникнути перевтоми та зниження інтересу до навчання, але водночас забезпечити належне інформаційне наповнення та підтримку [2][3].

Систематизований опис аспектів проблемного навчання наведено у таблиці 1.

Табл.1

Елемент	Опис	Мета
Проблемне навчання	Новий метод навчання, що розвиває активність учнів через розв'язання практичних і теоретичних проблем	Підвищення якості освіти через компетентнісний підхід
Характеристика методу	Сприяє розумовій активності, самостійному висновку та вибору рішень	Розвиток самостійності, творчих та критичних навичок учнів
Сучасні вимоги	Традиційні методи вже не відповідають проблемам; проблемне навчання вносить необхідну динаміку та гнучкість	Забезпечення адекватності освіти потребам сучасного життя
Розвиток навичок	Повторення проблемних ситуацій сприяє формуванню стійких навичок і вміння застосовувати досвід у нових умовах	Формування адаптивних та переносних навичок, важливих для професійного та особистісного росту
Вплив на учнів	Проблемне навчання залучає учнів до активної діяльності, розв'язання задач, які вносять елементи захоплення та виклику	Стимулювання інтелектуального зростання, вміння долати перешкоди
Ролі вчителя	Учитель створює проблемні ситуації, керує процесом їх розгляду, допомагає у виборі стратегії	Максимальне залучення учнів до навчального процесу, підтримка у складних ситуаціях

Технологія навчання	Структурована послідовність процедур від визначення проблеми до реалізації виробленого рішення	Послідовне та систематичне засвоєння знань учнями
---------------------	--	---

Ця таблиця наглядно демонструє різні аспекти проблемного навчання, їх мету і значення в освітньому процесі.

Висновки

Отже, проведене дослідження показує, що активне висвітлення складностей у навчальній програмі є важливою для гуманізації освіти. Це сприяє розвитку учнів як активних учасників процесу пізнання, що допомагає їм у формуванні наукового уявлення про світ. Задача проблематизації матеріалу з предмету "Технології" полягає у формуванні глибоких знань, наукової логіки та втіленні особистісно значущих цінностей. Це також допомагає активізувати пізнавальні здібності учнів, сприяє їх особистісному розвитку та рефлексивному мисленню через стимулювання самостійної пізнавальної діяльності. Майбутні дослідження рекомендується зосередити на розробці теоретичних та методичних засад проблематизації навчального матеріалу з предмету "Технології", що особливо важливо в контексті профільного навчання старшокласників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія, теорія: підручник для студентів, аспірантів та молодих викладачів вищих навч. закл. Київ: Либідь, 1998. 560 с.
2. Демченко М. Реалізація проблемного навчання в сучасній школі.
URL:<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5697/1/Demchenko.pdf>.3.Мехтієва
3. В. Проблемне навчання та його роль у розвитку творчого мислення студентів. Освіта.ua: вебсайт. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/education/36968/.
4. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2006. 560 с.

Мороз Богдан Михайлович — аспірант групи 125-23а, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: morozbogdn@gmail.com

Moroz Bohdan — graduate student of group 125-23a, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: morozbogdn@gmail.com